

Asia: VN/10058/2020, STM053:00/2020

Lausuntopyyntö esityksestä kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönotosta Covid-19-epidemian hallinnan tueksi

Kysymykset

1. Muistiossa esitellään mobiilisovellus tukemaan tartuntatautien jäljitystyötä ja tartuntaketjujen katkaisemista. Onko tämä tarkoituksenmukainen tapa jäljittää tartuntaketjuja?

kyllä pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 1

Mobiilisovellus sinänsä soveltuu esitettyyn tehtävään eli tukemaan tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisemista. Mobiilisovelluksen käyttöönotto on käyttökelpoinen ratkaisu, mutta siihen sisältyy joitakin reunaehtoja. Mobiilisovelluksen tehokkuus jäljittämisen avustamisessa riippuu hyvin voimakkaasti siitä, kuinka laajasti sovellus otetaan käyttöön, kuinka luotettavasti älypuhelimien bluetooth-yhteydet toimivat ja kuinka kattavasti bluetoothia pidetään päällä jatkuvasti älykännyköissä. Sovelluksen toimintatavasta riippuen sovellus voi lisätä merkittävästi älypuhelimien virrankulutusta ja jatkuva bluetooth-yhteyden päällä pitäminen saattaa muodostaa käyttäjälle tietoturvaan. Bluetoothin antama välimatkatieto ei ole kovin tarkkaa ja vaihtelee olosuhteiden mukaan, eikä esimerkiksi tunnista seiniä silloin kun signaali kulkee seinän läpi. Tästä tekstissäkin mainitusta haasteesta olisi hyvä saada tutkittua tietoa, ettei mennä toteutukseen vain 'hyvän idean' varassa. Vaarana on, että epävarmasti toimiva sovellus (väärät hälytykset) lisää epävarmuutta ja pahoinvointia kansalaisessa.

Sovellus ei kuitenkaan yksinään muodosta toimivaa järjestelmää, vaan jäljitys- ja testauskapasiteetin on oltava riittävä, jotta kaikki altistuneet/sairastuneet kyetään testaamaan. Riskiryhmään kuuluvat vanhuksat käyttävät harvemmin älypuhelimia kuin nuoremmat ikäluokat. Jäljityssovelluksen saavutettavuuteen ja eri käyttäjäryhmien yhdenvertaisuuteen tulisi kiinnittää huomiota, ettei taudin jäljitettävyyden ja sitä kautta taudin leviämisen hillitseminen toteudu joissakin kansanryhmissä paremmin kuin toisissa. Henkilöille, jotka eivät käytä älypuhelimia jouduttaisiin mahdollisesti tarjoamaan muita ratkaisuja. Näiden ratkaisujen käyttöön saaminen nopealla aikataululla on haastavaa. Näitä asioita olisi syytä huomioida jatkovalmistelussa.

2. Onko esityksessä asianmukaisesti otettu huomioon henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan liittyvät näkökohdat?

kyllä pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 2

Esityksen mukaan käyttäjä antaa suostumuksensa aina kun pseudonymisoituja henkilötietoja siirretään käyttäjän älypuhelimesta taustajärjestelmään. Tietosuoja-asetuksen mukaan viranomainen ei voi hankkia kansalaisilta tietoa suostumuksella. Kyseessä on kuitenkin tietosuoja-asetuksen tarkoitama erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva tieto, joka tuo lisävaatimuksia kyseisten tietojen käsittelyyn. On syytä kiinnittää huomiota siihen, että kansalainen antaa suostumuksensa erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ilman, että taustalla on oikeudellinen suhde. Tämän lisäksi on huomioitava, että sovelluksen käyttäjinä saattaa olla turvakiellon omaavia henkilöitä. Taustajärjestelmän omistajana on kuitenkin viranomainen, THL (ylläpitäjänä). Viranomaisen järjestelmään on mahdollista toteuttaa vaadittavat suojatoimet. Esityksessä todetaan myös, että tietoja säilytetään taustajärjestelmässä vain säädetyn ajan (henkilötietojen minimointi). Esityksessä ei kuitenkaan oteta kantaa siihen mihin periaatteeseen säilytysaika perustuisi. Nämä olisi hyvä tuoda jatkovalmistelussa selkeämmin esiin.

3. Onko muistiossa tunnistetut lainsäädäntömuutokset riittävät?

ei pääosin

Avoimet huomiot koskien kysymystä 3

Esityksen pohjalta ei voida arvioida lainsäädäntömuutosten riittävyyttä koska aihepiiriä ei esityksessä suoraan käsitelty. Kun tiedossa on, että suunniteltu sovellus vaatii lainsäädäntötason toimia, olisi muistioon voinut liittää edes luettelotyyppisen maininnan siitä, minkä kaikkien perusoikeuksien yhteensovittamisesta sovelluksessa on kyse. Esityksessä on kuitenkin kuvattu selkeästi lainmuutosten reunaehdoja, ja näitä voidaan pitää lainsäädännön muuttamisen alustavana "tiekarttana" ja selkeämmät muutostarpeet olisi tuotava esiin jatkovalmistelussa.

4. Mahdolliset yksilöidyt säädösmuutosehdotukset

Esityksessä ei tässä vaiheessa esitetty tunnistettuja muutostarpeita riittävällä tarkkuudella. MMM toivoo, että esitys tulee lausunnon uudelleen myöhemmässä vaiheessa, kun lainsäädännön muutostarpeet ovat konkretisoituneet.

5. Mitä hyötyjä arvioitte sovelluksella olevan ja mille tahoille?

Ensisijaisen hyötyjän täytyy olla sovelluksen käyttäjä (yksilö) joko suoraan tai välillisesti tautitilanteen hallinnan kautta. Sovellus helpottaa jäljittämistä ja säästää terveydenhuollon resursseja (viranomainen). Sovellus helpottaa rajoitusten purkamista ja epidemian hallintaa jolloin voidaan paremmin tasapainottaa vaatimuksia esimerkiksi talouden ja terveyden välillä (yhteiskunta). Jäljityssovellus tukee epidemian hallintaa tarjoamalla reaaliaikaista tietoa.

6. Millaisia riskejä valmisteluun tai sovelluksen käyttöön voi kohdistua?

Esitetty sovellus on kansallinen toteutus, joka kuitenkin noudattaa kansainvälisiä ja EU:n suosituksia ja saattaa hyödyntää muiden maiden hankkeiden kokemuksia ja/tai avointa lähdekoodia. Kuitenkin mikäli muut toimijat (valtiot tai yksityiset) julkaisevat vastaavia sovelluksia, joita suomen kansalaiset voivat ottaa käyttöön eivätkä sovellukset ole yhteentoimivia, tämä pienentää nyt lausuttavana olevan sovelluksen käytön kattavuutta. Tästä seuraa suuri riski sovelluksen tuottamalle hyödyille jäljitettävyydessä.

Sovelluksen yleinen hyväksyntä on kriittinen menestystekijä. Tästä syystä sovelluksen yksityisyyden suojasta on viestittävä laajasti ja ymmärrettävästi. Sovelluksen käyttöönottoa edistää suomalais-ten laaja luottamus viranomaisiin. Tätä luottamusta tukee sen käyttöönoton vapaaehtoisuus. Viestintään on panostettava ja tässäkin suhteessa kannattaa seurata muiden maiden tilannetta ja niissä tehtyjä toimia käyttöönoton edistämiseksi.

Käyttäjän sovellus kysyy suostumusta kolmessa tilanteessa. Sovelluksen käyttöönottoprosessin yhteydessä annettavassa suostumuksesta on käytävä yksinkertaisesti ja selkeästi ilmi kaikki käyttöpaukset, joissa henkilön pseudonymisoituja henkilötietoja luovutetaan. Lisäksi sovelluksen käyttöön saattaa liittyä muita toimenpiteitä, jotka edellyttävät käyttäjän toimia. Sovelluksen yleinen käytettävyys sekä suostumusten antaminen on oltava yksinkertaista ja selkeää. Suostumuksen saaminen ei saa muodostua esteeksi sovelluksen käyttöönotolle. Sovelluksen teknisten ja muiden vaatimuksien vuoksi sovelluksen käyttöönotto saattaa olla erilaista eri käyttäjäryhmissä riippuen käyttäjäryhmien teknisistä taidoista tai muista kyvyistä. Tämä saattaa johtaa kansanryhmien eriarvoiseen tilanteeseen suhteessa sovelluksen tuomiin hyötyihin.

7. Muut huomiot muistiosta ja liitteestä. Voit esittää myös näkemyksiä jäljitysprosessissa tarvittavaan tiedonhallinnan ja tietojärjestelmien kehitykseen.

Sovelluksen toiminnan yhteydessä tulisi puhua kohtaamisen minimikestosta l. kohtaamistieto rekisteröity, jos minimikesto lähietäisyydellä ylittyy. Koko tapaamisen kesto ei tietosuojasyistä tallennetaisi (henkilötietojen minimoiminen). Sovelluksen tulisi hävittää automaattisesti 'vanhentunut' kontaktitieto erikseen säädetyn mukaisesti, esim. 14 vrk kuluttua kontaktista. Koko tietovirta ei tulisi tallentaa muualle kuin puhelimeen. Operaattorin roolia tiedon käsittelijänä ei ole käsitelty esityksessä.

Taustamateriaalissa mainitaan, että sovelluksella voisi olla myös muita käyttötarkoituksia kuten viestiminen, neuvominen ja ohjeiden antaminen. Tässä on huomioitava, että vastaavia tiedotuskanavia on jo nyt useita, esim. 112-sovelluksen uutena ominaisuutena. Sovellusten roolia ja niiden välisiä suhteita viranomaisviestinnässä on mietittävä tarkasti. Tässä on huomioitava esitettävän sovelluksen elinkaari, joka päättyy epidemian päätyttyä.

Koronataudin levitessä ja yleistyessä saattaa syntyä tilanne, jossa jokainen käyttäjä altistuu suurelle määrälle tartunnan saaneita ihmisiä ja sitä kautta suurelle määrälle sovelluksen tiedottamia mahdollisia altistumisia. Tämä saattaa tilanteesta ja käyttäjästä riippuen johtaa pahimmillaan joko paniikkiin tai välinpitämättömyyteen. Onko tämä oikeassa suhteessa sovelluksen tavoitteisiin jotka ovat taudin hillitseminen tai tukahduttaminen? Jäljitys- ja testauskapasiteetin on oltava riittävä, jotta kaikki altistuneet/sairastuneet kyetään testaamaan. Mikäli jäljittämiseen ja testaamiseen ei ole käytettävissä riittävästi kapasiteettia (henkilö-, materiaali- ja taloudellisia resursseja), ei jäljittämissovelluksella voida saavuttaa merkittäviä hyötyjä. Lisäksi tällä saattaa olla vaikutusta luottamukseen, jota viranomaistoiminta nauttii.

Esityksessä ei ole arvioitu Applen ja Googlen toteuttaman Bluetooth rajapinnan käyttöä sovelluksessa sekä tämän rajapinnan aikataulun sekä älypuhelimien käyttöjärjestelmäpäivitysten vaikutuksia sovelluksen toteutuksen ja käyttöönoton aikatauluun.

Esitetyn menetelmän toimivuuden perusteluihin tulisi kiinnittää vielä enemmän huomioita. Käyttäjien toimintaan liittyy haasteita erityisesti siinä tapauksessa, kun pitäisi välillisesti 'julkaista' oma

tartunta ja välittää riskitieto altistuneille henkilöille. Löytyykö tähän oikeasti halukuutta ilman jonkinlaista viranomaisseuranta/muistutusta?

Mannonen Ari
Maa- ja metsätalousministeriö - Erityisasiantuntija/Tieto- ja
tutkimustoimiala